

ҚАНДЛИ ДИАБЕТ КАСАЛЛИГИНИНГ АСОРАТЛАРИНИ ОЛДИНИ ОЛИШДА ҲАМШИРАНИНГ РОЛИ

Рахимова Х.М.¹,

Эгамбердиева Н.Ш.²

¹Самарқанд давлат тиббиёт университети,

Самарқанд, Ўзбекистон.

² Абу Али ибн Сино номидаги Пахтачи

жамоат саломатлиги техникуми,

Пахтачи тумани, Ўзбекистон.

Аннотация: Ушбу мақолада қандли диабет касаллигининг асоратларини олдини олишда ҳамширанинг тутган ўрни ва аҳамияти ёритилган. Қандли диабет дунё миқёсида кенг тарқалган сурункали касаллик бўлиб, унинг асоратлари беморларнинг ҳаёт сифати ва меҳнат қобилиятини пасайтиради. Мақолада ҳамширалик парвариши, беморларни ўқитиш, назорат қилиш ва профилактик тадбирларни амалга оширишда ҳамширанинг роли илмий нуқтаи назардан таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: қандли диабет, асоратлар, профилактика, ҳамширалик парвариши, гликемия назорати.

Кириш: Қандли диабет — моддалар алмашинуви бузилиши билан кечувчи сурункали эндокрин касаллик бўлиб, инсулин етишмовчилиги ёки унинг самарасизлиги натижасида қонда глюкоза миқдорининг ошиши билан тавсифланади. Бугунги кунда қандли диабет тиббиёт ва жамият олдидаги долзарб муаммолардан бири ҳисобланади. Касалликнинг асоратлари эрта ва кеч даврларда юзага чиқиб, бемор ҳаёти учун хавф туғдириши мумкин.

Мавзунинг долзарблиги: Қандли диабетнинг кенг тарқалиши, унинг юрак-қон томир, буйрак, кўз, асаб тизими каби ҳаётий муҳим аъзоларни зарарлаши мавзунинг долзарблигини белгилайди. Аксарият ҳолларда асоратлар беморларнинг касаллик ҳақида етарли билимга эга эмаслиги, ўз-ўзини назорат қилмаслиги билан боғлиқ. Шу боис, ҳамширанинг профилактик фаолияти, бемор билан доимий мулоқоти асоратларни олдини олишда ҳал қилувчи аҳамият касб этади.

Мақсад: Қандли диабет касаллигининг асоратларини олдини олишда ҳамширанинг ролини ўрганиш ва унинг амалий аҳамиятини асослаб бериш.

Вазифалар: Қандли диабет асоратларининг асосий турларини таҳлил қилиш;

1. Ҳамширалик парваришининг профилактик аҳамиятини ўрганиш;
2. Беморларни ўқитиш ва назорат қилишда ҳамширанинг вазифаларини аниқлаш;
3. Амалиётда қўлланиладиган самарали ҳамширалик чора-тадбирларини ёритиш.

Тадқиқот ва текшириш усуллари: Ушбу тадқиқот иши Пахтачи тиббиёт техникумида таҳсил олаётган ҳамширалик йўналиши талабаларини қандли диабет касаллигининг асоратларини олдини олишга доир билим ва амалий кўникмаларга ўқитиш мисолида олиб борилди. Тадқиқот жараёнида қуйидаги илмий-амалий усуллардан фойдаланилди. Аввало, мавзуга оид маҳаллий ва хорижий илмий адабиётлар, ўқув қўлланмалар, клиник протоколлар ва меъёрий ҳужжатлар таҳлил қилиниб, қандли диабет асоратларининг профилактикасида ҳамширанинг ролига доир назарий асослар ўрганилди. Бу усул мавзунинг илмий жиҳатдан тўғри ва замонавий ёндашув асосида ёритилишини таъминлади.

Клиник кузатув усули орқали амалиёт машғулоти давомида талабаларнинг қандли диабет билан оғриган беморларга ҳамширалик парвариши кўрсатиш жараёнидаги фаолияти ўрганилди. Жумладан, қон глюкозасини ўлчаш,

инсулин қўллаш, бемор ҳолатини баҳолаш ҳамда асоратларни эрта аниқлаш бўйича амалий кўникмалари кузатилди ва таҳлил қилинди.

Шунингдек, беморлар билан суҳбат ва сўровнома ўтказиш усули қўлланилиб, талабалар томонидан олиб борилган санитария-маърифий ишларининг самарадорлиги баҳоланди. Суҳбатлар давомида беморларнинг касаллик ҳақидаги билими, ўз-ўзини назорат қилиш кўникмалари ва ҳамшира маслаҳатларига риоя қилиш даражаси аниқланди.

Тадқиқотда амалий ҳамширалик тажрибасини умумлаштириш усули ҳам муҳим ўрин тутди. Пахтачи тиббиёт техникумида ўқитиш жараёнида қўлланилаётган самарали ўқув-амалий усуллар таҳлил қилиниб, уларнинг қандли диабет асоратларини олдини олишдаги аҳамияти илмий жиҳатдан асослаб берилди.

Муҳокама: Қандли диабет билан оғриган беморларни даволаш ва асоратларини олдини олишда ҳамширанинг ўрни беқиёс ҳисобланади. Ҳамшира бемор билан доимий мулоқотда бўлувчи тиббиёт ходими сифатида касалликни назорат қилиш, профилактика чораларини амалга ошириш ва беморларнинг тиббий саводхонлигини оширишда асосий бўлган вазифасини бажаради.

Тадқиқот натижалари шуни кўрсатдики, ҳамшира томонидан тўғри ташкил этилган парвариш ва таълимий ишлар беморларда қандли диабет асоратларининг камайишига ижобий таъсир кўрсатади. Хусусан, қон глюкозасини мунтазам назорат қилиш, инсулин ва перорал гипогликемик препаратларни тўғри қабул қилишни ўргатиш, парҳезга риоя этиш ва жисмоний фаолликни меъёрда бажариш бўйича берилган тавсиялар муҳим аҳамиятга эга.

1-жадвал

Қандли диабетда ҳамширанинг асосий вазифалари ва уларнинг аҳамияти

Ҳамширалик вазифалари	Мазмуни	Профилактик аҳамияти
-----------------------	---------	----------------------

Қон глюкозасини назорат қилиш	Глюкометр ёрдамида қанд миқдорини ўлчаш	Гипо- ва гипергликемияни олдини олиш
Дори воситаларини қўллашни ўргатиш	Инсулин инъекцияси ва таблеткаларни тўғри қабул қилиш	Қанд миқдорини барқарорлаштириш
Парҳез бўйича маслаҳат	Углеводлар миқдорини назорат қилиш	Семизлик ва қон қанд ошишини камайтириш
Жисмоний фаолликни тавсия этиш	Енгил ва мунтазам машқлар	Инсулин сезгирлигини ошириш

Шунингдек, ҳамшира беморларни ўз-ўзини парвариш қилиш кўникмаларига ўргатади. Айниқса, диабетик оёқ синдромини олдини олишда оёқ тозалиги, терини ҳимоя қилиш ва шикастланишларни эрта аниқлаш муҳим ҳисобланади. Бу борада ҳамширанинг тушунтириш ва назорат ишлари ҳал қилувчи омил ҳисобланади.

2-жадвал

Қандли диабет асоратлари ва ҳамширалик профилактика чоралари

Асорат тури	Асоратнинг сабаби	Ҳамшира томонидан кўриладиган чоралар
Диабетик оёқ	Қон айланиш бузилиши, инфекция	Оёқ парвариши, яраларни назорат қилиш
Диабетик нефропатия	Қон қанд юқори бўлиши	Қон босими ва диурезни кузатиш
Диабетик ретинопатия	Қон томирлар шикастланиши	Офтальмолог кўригини тавсия этиш
Гипогликемия	Дори дозасининг нотўғри қабул қилиниши	Белгиларни ўргатиш ва тезкор ёрдам

Муҳокама жараёнида аниқландики, ҳамширалар томонидан беморларга гипо- ва гипергликемия белгиларини эрта аниқлашни ўргатиш орқали шошилинч

ҳолатларнинг олди олинади. Бу эса беморларнинг ҳаёт сифатини яхшилаш ва стационар даволаниш ҳолатларини камайтиришга хизмат қилади.

Умуман олганда, ҳамширанинг билимли, масъулиятли ва тизимли фаолияти қандли диабет асоратларини олдини олишда муҳим аҳамият касб этиб, тиббий ёрдам самарадорлигини оширади.

Хулоса: Қандли диабет асоратларини олдини олишда ҳамширанинг роли жуда катта. Ҳамширанинг билимли, масъулиятли ва фаол иштироки беморларнинг ҳаёт сифатини яхшилашга, асоратлар ривожланишини камайтиришга хизмат қилади. Самарали ҳамширалик парвариши диабетни назорат қилишнинг ажралмас қисми ҳисобланади.

Тавсиялар: Ҳамширалар учун қандли диабет бўйича доимий ўқув курсларини ташкил этиш;

1. Беморлар орасида санитария-маърифий ишларни кучайтириш;
2. Қандли диабет билан оғриган беморлар учун индивидуал парвариш режаларини ишлаб чиқиш;
3. Бирламчи тиббий бўғинда ҳамширалик назоратини кучайтириш.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Абдуллаев А.А., Юсупов Ш.Ш. **Қандли диабет ва унинг асоратлари.** – Тошкент: Ибн Сино номидаги нашриёт, 2020. – 180 б.
2. Шарипова Н.М. **Ҳамширалик иши асослари.** – Тошкент: Янги аср авлоди, 2019. – 256 б.
3. Рахимова Х. М. и др. Современные аспекты по улучшению качества ведения больных с патологией эндокринных органов в условиях первичного звена медицинской помощи //Достижения науки и образования. – 2019. – №. 10 (51). – С. 74-77.
4. Рахимова Х. М., Юлдашова Н. Э. АНАЛИЗ КАЧЕСТВА МЕДИЦИНСКОЙ ПОМОЩИ ПАЦИЕНТАМ С ЭНДОКРИННОЙ ПАТОЛОГИЕЙ В

- УСЛОВИЯХ СЕМЕЙНОЙ ПОЛИКЛИНИКЕ //ФУНДАМЕНТАЛ ВА КЛИНИК ТИББИЁТ АХБОРОТНОМАСИ. – С. 48.
5. Сулайманова Н. Э., Рахимова Х. М. Ахоли уртасида ПЕН протоколлари асосида 2 турдаги кандли диабетни назорат қилиш сифатини яхшилаш //Проблемы биологии и медицины. – 2022. – Т. 4. – №. 137. – С. 160-163.
 6. Rakhimova M. Infertility in women classification, symptoms, causes and factors, recommendations for women //Science and innovation. – 2022. – Т. 1. – №. D7. – С. 245-250.
 7. Сулайманова Н., Рахимова Х., Юлдашова Н. ОСОБЕННОСТИ НАЗНАЧЕНИЯ ЛЕКАРСТВЕННЫХ ПРЕПАРАТОВ ПАЦИЕНТАМ ПОЖИЛОГО ВОЗРАСТА //Журнал кардиореспираторных исследований. – 2021. – Т. 2. – №. 3. – С. 85-88.
 8. Маматкулов Х. и др. Значение социальных факторов в психоземциональном развитии и формировании как личности детей школьного возраста от 10 до 14 лет //Журнал вестник врача. – 2011. – Т. 1. – №. 4. – С. 76-77.
 9. World Health Organization. **Global report on diabetes.** – Geneva: WHO Press, 2016.
 10. American Diabetes Association. **Standards of Medical Care in Diabetes. *Diabetes Care*, 2022; 45(Suppl 1): S1–S264.**
 11. Исмоилов И.И., Каримова Д.Р. Қандли диабетда ҳамширалик парваришининг аҳамияти. // **Тиббиёт ва ҳаёт**, 2021. – №3. – Б. 45–48.
 12. IDF (International Diabetes Federation). **IDF Diabetes Atlas.** 10th ed. – Brussels, 2021.
 13. Қодирова М.Х. Қандли диабетда беморларни ўқитиш ва ўз-ўзини назорат қилиш усуллари. // **Ҳамширалик иши журнали**, 2020. – №2. – Б. 32–35.
 14. Дедов И.И. **Сахарный диабет: диагностика, лечение, профилактика.** – Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2018. – 400 с.